

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Alkohol a studenti středních škol

Alcohol and Secondary School Students

Studijní program

Specializace v pedagogice

Studijní obor

Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

Vedoucí práce

doc. PhDr. Dana Dobrovská CSc.

Milan Zinzer

2019

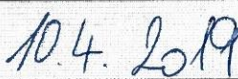
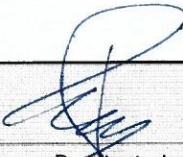
I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení:	Zinzer	Jméno:	Milan	Osobní číslo:	469392
Fakulta/ústav:	Masarykův ústav vyšších studií (MÚVS)				
Zadávací katedra/ústav:	Oddělení pedagogických a psychologických studií				
Studijní program:	Specializace v pedagogice (B7507)				
Studijní obor:	Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku (7507R056)				

II. ÚDAJE K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Název bakalářské práce:	Alkohol a studenti středních škol		
Název bakalářské práce anglicky:	Alcohol at a Secondary School		
Pokyny pro vypracování:	<p>Cílem bakalářské práce je zjištění, jaké postoje a zkušenosti mají žáci středních škol s užíváním alkoholických nápojů, zda se tyto zkušenosti a postoje liší mezi žáky 1. a 4. ročníků, mužů a žen. Teoretická část bakalářské práce zpracovává poznatky současné odborné literatury a související tuzemské legislativy, uvádí se zde přehled možností prevence vzniku závislosti. Empirická sonda má kvantitativní povahu a zjišťuje relevantní data v daném vzorku středokoláků prostřednictvím dotazníkového šetření. Zajímalo nás také, jaké mají žáci znalosti o škodlivosti alkoholu a zda souvisí zneužívání alkoholu s kvalitou volnočasových aktivit.</p>		
Seznam doporučené literatury:	JEDLIČKA, R. et al. Poruchy socializace u dětí a dospívajících. Grada: 2015. ISBN 978-80-247-5447-5. HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál. 2004. ISBN 80-7178-927-5. RITSON, B. Komunitní přístupy k řešení problémů s alkoholem. Praha: Státní zdravotní ústav, 2002. ISBN 80-7071-203-1. HAYESOVÁ, N. Základy sociální psychologie. Praha: Nakladatelství Portál: 1998. ISBN 978-80-247-5447-5		
Jméno a pracoviště vedoucí(ho) bakalářské práce:	doc. PhDr. Dana Dobrovská, CSc., Masarykův ústav vyšších studií		
Jméno a pracoviště konzultanta(ky) bakalářské práce:			
Datum zadání bakalářské práce:	13.12.2018	Termín odevzdání bakalářské práce:	2.5.2019
Platnost zadání bakalářské práce:	30.9.2020		
			
Podpis vedoucí(ho) práce	Podpis vedoucí(ho) ústavu/katedry	Podpis děkana(ky)	

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

	
Datum převzetí zadání	Podpis studenta(ky)

Milan Zinzer *Alkohol a studenti středních škol*. Praha: ČVUT 2019.

Bakalářská práce

České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií.

**MASARYKŮV ÚSTAV
VYŠŠÍCH STUDIÍ
ČVUT V PRAZE**

Prohlášení:

Tímto prohlašuji, že předložená bakalářská práce na téma „Alkoholismus a studenti středních škol“ je zcela původní a vypracoval jsem tuto práci samostatně, pouze s použitím zdrojů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Nemám důvody proti zpřístupnění této závěrečné práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Praze dne 11. 4. 2019

Podpis:

Poděkování:

Tímto chci velice poděkovat doc. PhDr. Daně Dobrovské, Csc. za vstřícný přístup, trpělivost a podání cenných rad k vypracování mé bakalářské práce. Dále velice děkuji řediteli a pedagogickému sboru střední školy za umožnění provedení dotazníkového šetření na jejich škole. V neposlední řadě také děkuji všem studentům střední školy, na které jsem výzkum prováděl a bez kterých bych svůj výzkum nikdy nebyl nedokončil, především za jejich spolupráci a kamarádský přístup.

Abstrakt

Bakalářská práce „Alkohol a studenti středních škol“ se zabývá problematikou pití alkoholických nápojů u žáků střední odborné školy stavebního zaměření. Bakalářská práce je koncipována jako teoreticko-empirická. V první části práce je uveden přehled odborných poznatků na dané téma, kdy autor čerpal z prací tuzemských autorů. V empirické části jsou prezentovány výsledky dotazníkové sondy žáků 1. a 4. ročníků střední odborné školy ve středních Čechách a jejich analýza. Jako doplňující metoda byl použit rozhovor s výchovným poradcem a metodikem prevence sledované střední školy, kdy oba komentovali výsledky dotazníkového šetření a konfrontovali je se svými zkušenostmi.

Abstract

The Bachelor thesis "Alcoholism among High School Students" deals with the alcohol misuse among secondary school students. The thesis is divided into two parts, the theoretical and empirical one. Introductory chapters of the thesis present the theoretical background of the topic. The second part - empirical one - discusses results of a survey focused on occurrence, frequency and motivation of student behaviour as reflected in a questionnaire. Research sample included the first and the fourth school-year students. Opinions of two teachers involved in student guidance service and preventive activities were also analyzed in the text.

Klíčová slova

Alkohol, alkoholismus, závislost, prevence, škola, konzumace, motivace

Key words

Alcohol, alcoholism, addiction, prevention, school, consumption, motivation

Obsah

ÚVOD

1	ALKOHOLISMUS A DNEŠNÍ MLÁDEŽ	11
1.1	Alkohol ve společnosti, alkoholismus..	12
1.2	Alkohol ve státech Evropské unie	13
1.3	Alkohol v dějinách.....	15
1.4	Alkohol jako psychoaktivní látka.....	16
1.5	Alkoholismus a jeho fáze.....	18
1.6	Typy závislostí na alkoholu.....	20
1.7	Rodina, mládež a alkohol.....	21
2	ALKOHOL A ALKOHOLISMUS	23
3	ALKOHOL A PREVENCE.....	24
3.1	Minimálně preventivní program.....	26
3.2	Prevence alkoholismu na středních školách.....	26
4	EMPIRICKÁ ČÁST	27
4.1	Cíle empirického šetření, výzkumné otázky	27
4.2	Použité metody.....	28
4.3	Výzkumný vzorek.....	29
4.4	Průběh výzkumu, výzkumná data a jejich vyhodnocení.....	29
4.5	Výsledky empirického šetření a jejich analýza.....	29
4.6	Rozhovor s výchovným poradcem a metodikem prevence.....	42
	ZÁVĚR	44
	Seznam použité literatury	46
	Seznam internetových zdrojů	47
	Seznam obrázků.....	47
	Seznam grafů.....	48
	Seznam příloh.....	49
	Evidence výpůjček	53

ÚVOD

Alkohol je tradiční droga, se kterou se společnost naučila žít po dlouhá staletí a která se stala běžnou součástí jídelníčku a společenské zábavy. Často se však podceňují rizika této drogy. Alkohol pije denně 13 % české populace, rizikově jej konzumuje již více než půl milionu Čechů. I průměrná roční spotřeba alkoholu v Evropské unii činí 12-13 litrů čistého alkoholu na osobu.

Dle různých průzkumů spotřeba alkoholu v České republice neklesá. Nižší konzumace piva z posledních let je nahrazována vyšší spotřebou vína. Alkoholismus a jeho důsledky přitom patří k nejrozšířenějším sociálně patologickým jevům. Závislost na alkoholu je problémem, který se dotýká nejen samotného jedince, ale i jeho rodiny, blízkého okolí a v důsledku celé společnosti. Nadměrná konzumace alkoholu se často vážně podepisuje na fyzickém i psychickém zdraví člověka, v krajních případech může být následkem konzumace alkoholu i smrt. Také alkohol v krvi řidičů způsobuje ročně na silnicích mnoho nehod. Ani zvýšené tresty za jízdu pod vlivem alkoholu však neodrazují řadu lidí od usednutí za volant. V současnosti se dokonce v dolní komoře parlamentu projednává změna zákona, jež by prolamovala nulovou toleranci alkoholu za volantem tím, že by tolerovala pití alkoholu cyklistům na vinařských stezkách a vodákům sjíždějících řeky (duben 2019).

Většinová společnost v ČR alkoholovou intoxikaci toleruje, bere ji jako běžnou součást života, přestože o negativních důsledcích zneužívání alkoholu slyší pravidelně z médií. Běžně člověk nepřemýšlí o tom, že drogami a alkoholem jsme ohroženi všichni.

Téma své bakalářské práce jsem zvolil proto, že i lidé v mém okolí většinou považují pití alkoholických nápojů mladistvými za zcela běžnou věc. Jen nevelké procento lidí z mého okolí, dětí či i dospělých, si uvědomuje, jak velkým problémem je snaha skoncovat se závislostmi a jak moc tyto závislosti ovlivňují budoucí život konzumentů alkoholu. Domnívám se, že je potřeba zdůraznit, že v důsledku závislosti na alkoholu končí nemálo vztahů, ať už partnerských, tak rodinných.

Téma alkoholu je velmi rozsáhlé, zabývá se jím mnoho autorů, každý ze svého úhlu pohledu, jsou to sociologové, pedagogové, psychologové, ale i státní úředníci a další pracovníci. Každá taková odborná práce má na toto téma svůj specifický pohled. Cílem zde prezentované bakalářské práce je zjistit a popsat vznik návyku na alkohol u dospívající generace, jeho motivaci a další okolnosti, které vedou mladého člověka – zde studujícího na střední škole- k tomu, aby poprvé a posléze opakovaně okusil alkoholový nápoj. Zaměřil jsem se na postoje orientace k alkoholu u žákyň a žáků prvních a čtvrtých ročníků na střední škole stavebního zaměření ve středočeském kraji. Bakalářskou práci jsem rozčlenil do dvou částí. První je teoretická: zde jsem shromáždil poznatky odborné literatury, doplněné o údaje, jaká je politika ČR k řešení problému alkoholismu, včetně porovnání s dalšími členskými státy EU. Charakterizoval jsem možnosti prevence zneužívání alkoholu na střední škole.

V empirické části prezentuji data získaná pomocí dotazníku. Zajímalo mě, kdy žáci s příležitostným, případně pravidelným pitím začínají, co je k tomu vede, jaké jsou jejich názory na pití, zda liší u žáků prvních ročníků a čtvrtých ročníků střední školy. Zaměřil jsem se také na prevenci, zda je součástí výuky na střední odborné škole a zda na škole existují mechanismy, které by k prevenci alkoholismu u středoškoláků přispívaly.

1 ALKOHOLISMUS A DNEŠNÍ MLÁDEŽ

Pití alkoholu se dnes vnímá jako běžná věc. Ve valné většině případů se mluví spíše o zlovyku než o závislosti. Ale realitou je, že alkohol je nejrozšířenější a dá se říci, že všude dostupnou legální drogou, která má velký dopad na fyzické i psychické zdraví všech konzumentů.

V dnešní hektické době se ve společnosti posouvají hranice toho, co je považováno majoritní společností za normální a přijatelné. Co lze považovat za slušnost a co se vymyká slušnosti a slušnému chování. Myslím, že se toto chování dá přičíst i lhostejnosti, která v dnešní společnosti zakořenila.

Dnešní lidé bývají často stresováni ve většině svých činností, jež považují za nutné k tomu, aby dosáhli subjektivně vnímaného blahobytu. Většině lidí nepřijde neobvyklé, jestliže vidí mládež posedávající v restauracích u sklenky piva či vína a s cigaretou v ruce. Není žádným tajemstvím, že dnešní mládež holduje alkoholu i doma se svými rodiči a příbuznými, a to i přesto, že požívání alkoholu je do dovršení 18 let zakázáno zákonem. Tato věková hranice není pro většinu populace důležitá. Prodej alkoholu je sice zákonem zakázaný, ale běžně se setkáváme s tím, že se mládež k alkoholu dostane buď tím, že jim alkohol prodají přímo v obchodech a restauracích, nebo jim ho obstará plnoletý kamarád. Tyto legální drogy se tedy běžně dostanou mládeži do rukou.

Položíme-li si otázku, proč mládež vůbec po alkoholu touží, jaká je jejich motivace, odpovídáme si obvykle tak, že ve věku puberty a střední adolescence chceme dělat zakázané věci, chceme vyzkoušet to, co rodiče a dospělí dělají běžně a myslíme si tak, že i my jsme dospělí. Vnímáme jako obvyklé, že mladí chtějí být rebely a vyzkoušet to, co je zakázané. Mládež vidí alkohol na každém kroku, rodiče ho mají doma, popíjí se na návštěvě u známých, k vidění je v obchodech. V tu chvíli je nepochybně důležitá role dobře fungující rodiny.

1.1 Alkohol ve společnosti, alkoholismus

Stále se zvyšující životní tempo jedince i společnosti provází řada problémů a zátěžových situací. Návykové látky nabízejí jednu ze zdánlivých cest k jejich řešení. S narůstající spotřebou návykových látek zákonitě přibývá následků souvisejících s jejich užíváním, mezi jinými i závislostí. (Nešpor, K. Alkohol ve společnosti, Grada Publishing, 1996, str. 9).

Kvapilík a kol. (9) uvádí, že tzv. ochutnávání alkoholu v dětství je častou záležitostí. Konstatuje, že kolem 14. roku více jak 90 % dětí ochutnala pivo a víno a asi 25% dětí ochutnalo lihoviny. Mladiství pijí alkohol nejčastěji v rodinném kruhu, alkohol je např. popíjen při rodinných setkáních. Bývá také častým dárkem.

S pojmem alkoholik se setkáváme jak v běžném jazyce, tak v odborné terminologii. Alkoholikem je člověk, který není schopen skončit s pitím alkoholu, a zároveň se hovorům o tomto tématu vyhýbá. Za své jednání se často stydí, cítí se trapně, ale nedokáže se svému problému postavit. Toto jednání a chování trvá i celá léta, obvykle do doby, než začne mít alkoholik zdravotní a psychické problémy. Alkoholismus je dnes velice vážnou a rozšířenou nemocí, ale společensky bývá často určitým tabu, o němž se moc nemluví. Nejde však pouze o závislost jako o problém, ale o nemoc, která se musí být léčena. Pokud léčena není, vede to k vážným poškozením zdraví pijana. Jako první a důležitý krok je pro závislého na alkoholu přiznat si fakt, že je alkoholik, ale to bývá velice obtížné a jen málo pijanů to dokáže.

Zneužívání alkoholu je zkoumáno i na mezinárodní úrovni a v řadě přehledů vychází Česká republika jako jeden ze států nejvíce zasažených alkoholismem. Níže uvedená tabulka přináší výsledky průzkumu, jež je součástí Evropské výběrové šetření o zdraví z roku 2014 a porovnává výsledky o konzumaci alkoholu v jednotlivých věkových kategoriích a porovnává údaje o pití mužů a žen.

Konzumace alkoholu (% osob)									
	Celoživotní abstinenti			Denní konzumenti alkoholu			Nárazové pití alkoholu		
Věk	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy	Celkem
15-24	13,3%	16,9%	14,9%	3,0%	0,0%	1,6%	37,6%	17,2%	28,4%
25-34	2,3%	2,3%	2,3%	6,2%	1,4%	3,9%	33,4%	15,5%	25,1%
35-44	0,8%	4,0%	2,5%	14,0%	1,6%	7,5%	27,2%	9,8%	18,6%
45-54	1,7%	5,5%	3,7%	19,5%	4,9%	11,9%	23,8%	8,1%	15,9%
55-64	0,9%	2,0%	1,4%	25,8%	5,3%	15,5%	19,2%	6,2%	13,0%
65-74	0,7%	5,5%	3,4%	28,7%	5,9%	15,8%	15,8%	3,6%	9,4%
75+	1,7%	7,3%	5,0%	22,5%	2,8%	10,6%	6,3%	1,4%	3,7%
Celkem	2,9%	5,5%	4,3%	16,4%	3,2%	9,5%	25,0%	9,2%	17,3%

Denní konzumace alkoholu
Podíl osob, které v posledních 12 měsících konzumovaly nápoj obsahující alkohol (pivo, víno, destiláty, likéry, míchané nápoje) každý den nebo téměř každý den.

Nárazové pití alkoholu prezentuje
Podíl osob, které uvedly nárazové pití alkoholu (požití alespoň 60 g čistého alkoholu při jedné příležitosti) alespoň jednou měsíčně v posledních 12 měsících.

Obrázek 1: Konzumace alkoholu (% osob) v České republice (Zdroj: Evropské výběrové šetření o zdraví z roku 2014)

Výsledky evropského výběrového šetření o zdraví z roku 2014 poukazují na to, že více konzumují v České republice alkohol muži nežli ženy.

1.2 Alkohol ve státech Evropské unie

Evropský statistický úřad Eurostat, vydal seznam států, ve kterých je spotřeba alkoholu největší a kde za alkohol utrácejí nejvíce peněžních prostředků. Celkové výdaje na alkohol v EU činí 130 miliard eur. Česká republika se zařadila se svými 3,3 procenty z celkových výdajů na páté místo ještě před Slovensko. První místo obsadilo Estonsko, za ním se zařadilo Lotyšsko a třetí je Litva. Česká republika je národ pijanů. Průměrný Čech ročně vypije 14,4 litru alkoholu, denně si dá skleničku 600 tisíc lidí a dalších 100 tisíc pije ve velké míře. Dle žebříčku, který vydal Eurostat, české domácnosti utratí za alkohol přes 4,2, milionů eur (přes 108 milionů korun) a řadí se tak na páté místo.

Celkem v Evropské unii domácnosti utratí okolo 130 miliard eur (přes 3,3 bilionů korun). Češi se dostali před Slovensko, které se umístilo na 10. místě. Slovenské domácnosti za alkohol utratí 2,5 % z celkové částky 130 miliard eur. Stejně za alkohol utratí i domácnosti v Lucemburku.

Nejméně za alkohol utratí domácnosti ve Španělsku, a to 0,8 %. Dále Itálie a Řecko 0,9 % a Nizozemí 1,2 %. Nejvíce utratí v Litvě, která se svými 3,5 % obsadila třetí místo. Druhé skončilo Lotyšsko se 4,9 % a prvenství patří Estonsku, a to utratí 5,2%.

Data, která Eurostat zveřejnil, jsou za rok 2018. Během let 2008 až 2018 došlo k největšímu nárůstu podílu alkoholických nápojů na celkových výdajích domácností v Rumunsku, a to z 2,3 % na 2,7 %. Pokles zaznamenalo Bulharsko, a to z 3 % na 1,7 %.

Podíl alkoholických nápojů na celkových výdajích domácností v členských státech EU		
Pořadí	Stát	Procenta
1.	Estonsko	5,2
2.	Lotyšsko	4,9
3.	Litva	4
4.	Polsko	3,5
5.	Česká republika	3,3
6.	Maďarsko	3
7.	Finsko	2,8
8.	Rumunsko	2,7
9.	Lucembursko	2,5
10.	Slovensko	2,5

Obrázek 2: Podíl alkoholických nápojů na celkových výdajích domácností v členských státech EU za rok 2018 (Zdroj: EUROSTAT – Idnes.cz)

1.3 Alkohol v dějinách

Alkohol je u nás a i ve světě nejrozšířenější drogou. Ve svých vlivech na lidský organismus je nejvíce prozkoumán. Tato substance je již známa, z prehistorické doby. Jakmile se začala obdělávat půda, začali se pěstovat i druhy rostlin cíleně k výrobě alkoholu.

Dějiny jsou bohaté na případy nadměrného užívání alkoholu. Ve střední Evropě 16 století bylo pití ve všech společenských vrstvách takovým problémem, že byly opakovaně vydávány císařské výnosy, které bohužel pomáhaly tak málo, jako varování básníka Sebastiana Branta, a nebo reformátora Martina Luthera. Požívání alkoholu bylo i v minulosti spojováno s těžkým společenským, psychicko-sociálním a tělesným poškozením. Zničující účinek měl dovoz alkoholu u severoamerických indiánů, či původních obyvatel Austrálie, kteří dodnes trpí fatálními následky, jež může mít pití na jedince a společnost. Sociální struktury těchto národů byly alkoholem zničeny. V USA se v době dobývání Západu v polovině 19. století pilo nadměrně mnoho lihovin, především whisky, protože muži tak údajně lépe snášeli tvrdé podmínky tamního života. Reakcí na tuto vlnu nadužívání alkoholu byly nejprve spolky, které měli pití zmírnit, potom ve 20. a 30. letech dvacátého století došlo k úplnému zákazu alkoholu – prohibici. V Evropě konce 19. století docházelo v rámci industrializace tak často k výstřelkům s alkoholem, že bylo například ve Švédsku v roce 1892 z iniciativy Říšského sněmu nařízeno vyučovat ve školách a učitelských seminářích o alkoholu, jeho nebezpečích a účincích. Podobná nařízení byla vydána v roce 1905 v Německu. (Kuehn, 2001)

Od 19. století se v teoretickém myšlení vytvořily tři základní přístupy k alkoholismu:

- 1) Z morálního pohledu se alkoholismus hodnotí jako hřích, projev slabé vůle apod. Terapií je převýchova nebo trestání jedinců, kteří propadli alkoholu, potírání alkoholu, jako zla, např. v době prohibice.
- 2) Chápání alkoholizmu jako nemoci, což představovalo pomocnou ruku pro postižené. Postiženým byla nabídnuta léčba, prevence byla v pozadí zájmu.

- 3) Pro veřejné zdravotnické hledisko je charakteristický posun od převážně medicínského pojetí k pojetí sociálně preventivnímu a k systémové orientaci. Světová zdravotnická organizace prosazuje od 70. let 20. století koncepci problémy související s alkoholem“. Dle tohoto přístupu alkoholismus není pouze problémem alkoholiků, ale je značně širší (např. opilý řidič, který srazí chodce, nemusí být alkoholik, ale způsobil „problém související s alkoholem“). (Urban, Dubský, 2008, s. 101)

1.4 Alkohol jako psychoaktivní látka

Alkohol v neředěné formě není vůbec chutnou záležitostí, jeho nepříjemná chuť se zlepší díky naředění vodou. Tedy alkohol sám o sobě, ten který pijeme, nám chutná jen díky přísadám a dochucovadlům, které se do něj přidávají, aby byl vůbec požitelný. Alkoholické nápoje se většinou dělí na pivo, víno, lihoviny a likéry. (Pešek, 2018).

Alkohol bývá řazen do skupiny tlumivých návykových látek, působí zejména v oblasti myšlení, kdy zkresluje úsudek a zhoršuje schopnost myslet, působí na řeč i chování. Alkohol zhoršuje sebekontrolu nad emocemi, konzument se může stát agresivním, nebo plačtivým, lítostivým, běžná je tvrdošijná hašteřivost a ulpívavé myšlení a vyjadřování. Lidmi je vyhledáván častěji pro dosažení stimulačních, povzbuzujících účinků, které přicházejí první, po vypití menšího množství – ztráta studu, oslabení zábran, větší sebedůvěra do komunikace. Menší dávky alkoholu působí i proti úzkostným stavům a alkohol tak představuje dostupný a účinný „medikament“ pro spoustu lidí, kteří by měli raději pod lékařským dohledem užívat psychofarmaka.“ (Alkohol. *NávykovéLátky.cz* [online]. [cit. 2017-05-02])

Pokud se na alkohol podíváme z pohledu chemického složení, zjistíme, že obsahuje Ethanol, látku s tzv. prázdnými kaloriemi. Tyto kalorie se při větší a častější konzumaci alkoholu ukládají do tukové tkáně - při časté konzumaci jedince vzniká nadváha či obezita. Alkohol má také negativní vliv na

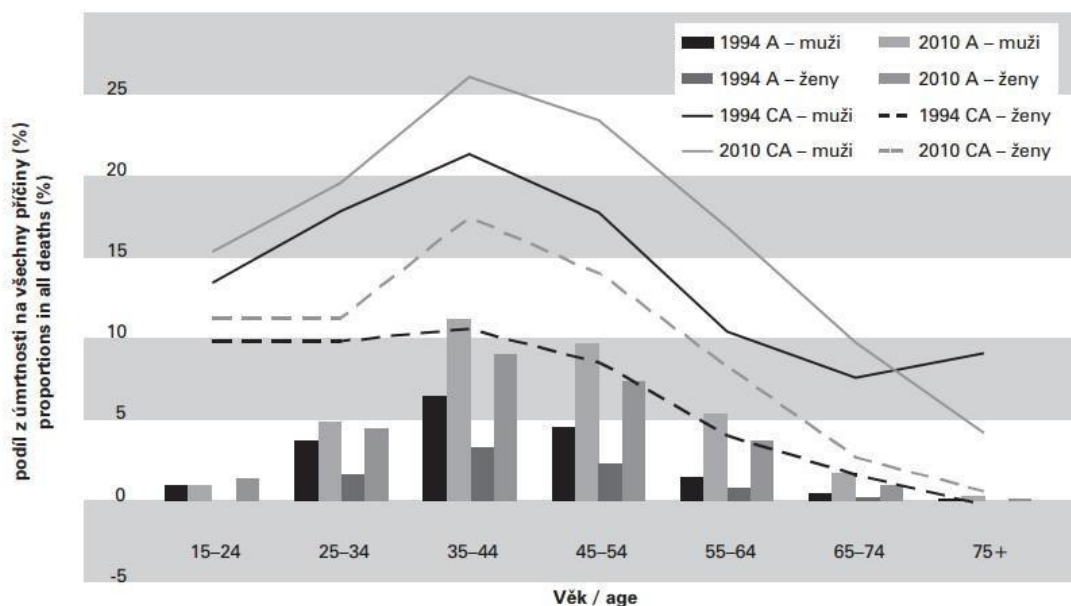
organismus člověka (játra, ledviny, mozek) a většinu jeho fyziologických funkcí.

Alkohol snižuje produkci antidiuretického hormonu v mozku, který následně zvyšuje ztráty vody močí – což s sebou nese také ztráty cenných minerálních látek, zejména vápníku, hořčíku, manganu, fosforu a zinku. Při pití alkoholu dochází ke zvyšování sekrece žaludečních kyselin a histaminu, což může vést ke vzniku zánětlivých procesů. Největší riziko platí zejména pro oblast trávicí soustavy – střev a žaludku. (Jak alkohol působí na lidské tělo? [online])

Při konzumaci alkoholu jsou účinky stejné či snad podobné jako při užívání drog. Alkohol přerušuje spojení mezi mozkiem a tělem. Na každého z nás působí drogy různým způsobem, jinak tomu není ani při pití alkoholu. Nejčastějším případem většinou bývá přiotrávení alkoholem, tzv. „kocovina“. Příznaky kocoviny jsou bolest hlavy, svalů a kloubů, nevolnost, zvracení, zimnice, špatné držení rovnováhy, pocit žízně. „Kocovina“ vniká konzumací alkoholu, která způsobí dehydrataci. Tento stav není však trvalý a u každého za různě dlouhou dobu odezní. V důsledku pití alkoholu ale může nastat i smrt. K smrti může dojít v případě, pokud jsou zkombinovány léky s alkoholem anebo ve spánku, kdy dojde k udušení vlastními zvrátky.

Největší negativní dopad má alkohol na orgány a tkáně. Alkohol může zapříčinit řadu zdravotních problémů, jako například cirhózu jater, poškození endokrinního systému, cukrovku, rakovinu, postižení plodu matky (fetální alkoholový syndrom).

Alkohol také značně působí na náš centrální nervový systém. Už při požití malého množství alkoholu může konzument cítit změnu v rychlosti jeho reakcí, dochází ke špatné koordinaci pohybového aparátu a odlišné vnímání světa, než jak tomu bývá při střízlivosti. Je všeobecně známou věcí, že alkohol a i ostatní drogy tlumí vnímání bolesti. Může se zdát, že něco takového není škodlivé, ale často to bývá v kombinaci s ostatním spouštěčem toho, co může zapříčinit i úmrtí.

Obrázek 3: Podíl úmrtí způsobených alkoholem podle věku, 1994 a 2010 (Zdroj: K. Kalina, I. (2008). Odhad vlivu konzumace alkoholu na úmrtnost v České republice. *Adiktologie*, 13(1), 14–23.)

Na druhém obrázku je v grafu znázorněn podíl úmrtí v důsledku zneužití alkoholu v ČR (Kalina, 2008). Vidíme zde, že se celkový počet úmrtí způsobených alkoholem od roku 1994 zvyšoval, a to především u žen. Úmrtí v důsledku konzumace alkoholu pozorujeme častěji u mužů, než u žen. Nejvíce kritickým věkem je u mužů i žen shodný a to mezi 35 a 44 lety. Nepodařilo se mi ale dohledat údaje novější, obvykle se vyskytují pouze data částečná, např. počty úmrtí na silnici.

Z pohledu psychologického alkohol odstraňuje zábrany. Mezi lidmi koluje mýtus, že alkohol podporuje sexuální funkce, ale tak tomu opravdu není. Díky alkoholu dojde sice v počáteční fázi konzumace k odstranění zábran a člověk bývá uvolněnější, někdy zábavnější. Potence je ale většinou díky alkoholu snížena.

Člověk se může pod vlivem alkoholu ve většině případů také chovat agresivně, impulsivně, podrážděně, vztahovačně či žárlivě. Alkoholismus zhoršuje také paměť v důsledku odumírání mozkových buněk, v další fázi přicházejí deprese a alkoholismus může vést až do stádia alkoholické demence. Výjimkou často nebývají ani sebevražedné sklony.

1.5 Alkoholismus a jeho fáze

Závislost na alkoholu se projevuje u každého člověka odlišně. Závislosti se liší na základě prostředí, zvyků společnosti, kultury i doby, v nichž se daný alkoholik pohybuje. Velice záleží také na tom, o jaké stádium alkoholismu se jedná. Griffith Edwards porovnává ve své knize *Záhadná molekula, alkoholismus s depresí*.

„Psychiatři popisují depresi jako poruchu, která může mít mnoho tváří, dokonce můžete mít depresi, při které se smějete. Podobně závislost na alkoholu u vysoce postaveného manažera středního věku se může při povrchním zkoumání jevit úplně jinak, než závislost bezdomovce, žebrajícího na ulici. Pod povrchem jsou však určité rysy syndromu závislosti, který se projeví velmi podobně u každého pijáka, ať už jsou povrchní dojmy jakékoliv a ať je daný jedinec mladý nebo starý, muž nebo žena, bohatý nebo chudý, veselý nebo depresivní.“ (Griffith Edwards, 2004, str. 59-60).

Vznik závislosti – základní faktory

U výrazných průběhů vedoucích k závislosti je to s velkou pravděpodobností genetická transmise. Důležitým faktorem se ukazují být i biochemické zvláštnosti organismu.

Dalšími podstatnými faktory jsou:

- Osobnostní struktury postiženého
- Prostedí a tolerantní postoje společnosti
- Droga a její dostupnost
- Podnět

Za přítomnosti těchto faktorů již působí mechanismy průběhové:

- Vznik a opakování situací, v nichž se dosáhlo účinku a uspokojení pomocí návykové látky.
- Nepřítomnost jiných dostupných alternativ k řešení situací s dostačujícím výsledkem. (Heller, Pecinová a kol., 1996)

Alkoholismus dělíme dle E. M. Jellineka na 4 vývojové fáze.

1. **Počáteční stádium** – jedná se o první symptomatické období. Konzument zjistí účinky alkoholu, dostavuje se chuť na alkohol a intervaly mezi pitím se zkracují.
2. **Varovné stádium** – jedná se o prodromální období, kdy je konzument často podnapilý a opilý. Většinou přechází k pití lihovin, které obsahuje větší procento alkoholu. Okolí ani on sám si v této fázi neuvědomují, že se jedná o problém. Nemá zájem na tom pít o samotě, spíše vyhledává takovou společnost, kde se může napít, aniž by to bylo nápadné.
3. **Rozhodné stádium** – jedná se o kruciální období, kdy dotyčného plně ovládá samotný alkohol. Konzument se nedokáže sám ovládnout, ztrácí nad sebou kontrolu a alkohol mu zasahuje do soukromého života, do zaměstnání apod. V této fázi může piják trpět častými výpadky paměti, alkohol se umísťuje na první místo v žebříčku hodnot a dostává se před rodinu, přátele anebo zaměstnání. Sám piják se domnívá, že se jedná o situaci, již má plně pod kontrolou. Pokud se ale přece jen u dotyčného objeví pevná vůle přestat, stále to neznamena, že má vyhráno. Alkoholik se už napořád pohybuje na tenkém ledu. V životě se stává mnoho zvrátů, které ho mohou zlákat znovu ke konzumaci alkoholu.
4. **Konečné stádium** – neboli terminální období, kdy se mění tolerance na alkohol. Piják je opilý téměř každý den, nezáleží mu na časování, pije mnohdy už od ranních hodin, zvyšuje dávky alkoholu a v tomto období ztrácí přátele, rodinu, či, zaměstnání. Většinou se projevují i zdravotní komplikace. Zde už se situace řeší protialkoholní léčebnou nebo ambulantním střediskem pro alkoholismus a toxikomanii.

1.6 Typy závislostí na alkoholu

Neexistuje pouze jeden druh alkoholika, je jich hned několik. Lze je rozdělit na několik druhů a k tomu se nejčastěji využívá Jelínkova typologie.

Typ alfa – typ pijáka, který požívá alkohol jako lék na špatnou náladu či úzkost. Většinou pije sám, ne ve společnosti.

Typ beta – pravidelné, ale příležitostné pití alkoholických nápojů ve společnosti.

Nejedná se o závislost, ale pomalu se k ní schyluje.

Typ gama – zvýšená tolerance na alkohol, problémy s kontrolou pití. Typ gama zná abstinenci příznaky a přesto, že se rozhoduje vlastní vůlí, zda se napije, poté má problém přestat. Dává přednost pivu a destilátům.

Typ delta - dává přednost vínu a většinou se jedná o trvalý stav opilosti, který není až tak nápadný. Takové typy jsou například ve vinařských oblastech, kde se lidé celé dny pohybují ve vinařstvích. Pokud se rozhodne člověk přestat s pitím, nastávají velké abstinenci příznaky.

Typ ypsilon – nejedná se o rozšířený typ. V podstatě je tento typ podobný někomu, kdo je dlouho na dietě a jakmile nastane krize, záchvatově se přejídá několik dní v kuse. Jde o střádanou abstinenci s chvilkovým nadměrným užíváním alkoholu (Sovinová, H., Csémy, L., 2003).

1.7 Rodina, mládež a alkohol

I přesto, že je v České republice abstinence dětí a mládeže do osmnácti let stanovena zákonem, konzumace alkoholu pod touto věkovou hranicí není v naší společnosti nic neobvyklého.

Lidé, kteří jsou na alkoholu závislí, žije ve většině případů se svou rodinou, znamená to však, že členové rodiny jsou ve všech případech nejen diváky, ale také každodenními účastníky všech nehezkých situací, které vznikají a které se ve společnosti alkoholika odehrávají. Toto s sebou nese předpoklad, že se alkoholikem může stát i jiný člen rodiny. A je také velice pravděpodobné, že se s touto nemocí budou potýkat a budou muset vyrovnat nejčastěji nejmladší

členové rodiny, často děti. V případě alkoholismu sehrává podle posledních výzkumů velkou roli genetika, ale zde také najdeme výjimky, které potvrzují pravidlo (Kalina, K., 2018).

„Alkoholický rodič, zvláště otec, je prokazatelně významně formativní podmínkou pro vznik abúzu alkoholu u dětí, a dokonce ovlivní dívku volbu životního partnera. Dívky alkoholických otců nejenže zvyšují toleranci k abúzu alkoholu u svých partnerů, ale podle našich šetření, dávají jim ve svých volbách přednost.“ (Nešpor, 2018, str. 8)

V naší společnosti, není nic výjimečného to, že rodiče dávají alkohol svým vlastním dětem, např. skleničku piva po dobrém obědě, jak se říká „na trávení“. Myslí si totiž, že když dají dítěti alkohol doma, mají více situaci pod kontrolou. Toto se také často děje při rodinných oslavách a setkáních, svatbách. Tento nápad se většinou dostaví u rodičů ve chvíli, kdy jsou pod vlivem alkoholu, a jejich chování je uvolněné. Alkohol je v našich zeměpisných šířkách fenoménem. Obklopuje nás na každém kroku. Je běžně dostupný. Alkohol je prostředek, kterým se dnešní mládež spojuje s dospělým chováním a tím je velice zajímavý. Ve spojení s rituály, které jsou s pitím alkoholu spojeny, jako například připítek, ťukání si „na zdraví“, s přímým pohledem do očí, to jsou v očích dospívajícího jedince znaky „dospělého chování“.

Ve velice obtížné situaci se nacházejí především rodiče. Není, a tedy ani neexistuje zaručený recept, jak děti ochránit před alkoholem. Neexistuje žádný doporučený návod, který by dokázal všem zaručit ty nejlepší výchovné výsledky. Základem mezilidských vztahů je důvěra a komunikace. Můžeme říci, že by se rodiče měli ze všech sil snažit se svými dětmi co nejvíce mluvit o jejich pocitech, problémech a strastech. Každý rodič by si měl uvědomit, že je pro své dítě vzorem, podle kterého se bude dítě jednou chovat, (i když to bude dospívající většinou popírat, neboť autorita rodiče v období dospívání bývá velmi nízká).

Děti a mládež by neměly pociťovat útlak, šikanu a nesmí žít v nejistotě. Naopak musí cítit podporu a slyšet chválu od svých nejbližších - právě ta dodává mladému člověku zdravé sebevědomí. Přiměřená úroveň sebevědomí je

jedním z předpokladů, že se dítě v kolektivu nestane slabým jedincem, potenciálním cílem šikany.

Je také všeobecně známo, že vhodnou prevencí před zneužíváním alkoholu a dalších psychotropních látek jsou zájmy a koníčky. Pro každé dítě je proto nutné vymyslet nějaké mimoškolní aktivity, které musí dítě bavit a rodič je v tomto musí podporovat a zajímat se, jak se mu v této činnosti vede.

Na druhé straně je také nutné dětem nastavit hranice, co se mu toleruje a co už je za tzv. čarou, kdy za porušení dohodnutých pravidel musí následovat trest. Je také potřeba na téma alkohol, drogy, apod. s dětmi vést diskuzi a neustále upozorňovat na rizika s užíváním těchto látek. Sami rodiče by měli mít základní informace o problematice alkoholu, drog a i o možnostech prevence, aby dokázali reagovat na dotazy svého dítěte. Mezi rodiči a školou musí fungovat spolupráce a každý rodič by měl vědět, že v případě problému existují odborné pedagogicko-psychologické poradny a další odborní zařízení. Navíc dnes již na většině škol působí školní psycholog, který by měl dokázat v problémových situacích rodičům i žákům pomoci.

2 Alkohol a legislativa

V zákonech České republiky se alkohol objevuje hned několikrát. Ať už v souvislosti s nezletilými, výkonem zaměstnání anebo řízením motorových a nemotorových vozidel. Zákonů je hned několik. Zde jsou vybrány některé z nich:

- Zákon č. 37/1989 Sb. o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, ve znění pozdějších předpisů
 - Tento zákon pojednává o ochraně společnosti a občanů před škodlivými účinky alkoholismu a jiných toxikomanií včetně kouření.

- Zákon č. 120/1962 Sb. o boji proti alkoholismu, ve znění pozdějších předpisů
 - Zákon o nedovolené výrobě lihu.

- Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů
 - Tento zákon například vymežil zákaz podávání a prodávání alkoholu a cigaret mladistvým do osmnácti let.

- Zákon č.200/1990 Sb. o přestupcích
 - Zákon o silničním provozu, přehled přestupků a bodové hodnocení.

- Zákon č. 65/2017 Sb. o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek
 - 31. května 2017 nahradil zákon č. 379/2005 Sb.
 - Určuje prodej a podávání alkoholu, například na sportovních akcích, ve školách. Dále zakazuje prodej alkoholu pro prodejní automaty.

3. Alkohol a prevence

„Šťastný je člověk, kterého varuje cizí chyba.“

J. A. Komenský

Vývoj dítěte ovlivňují jednak podmínky v rodině, ale také mimo ni. I když má dítě doma dobré podmínky, mohou ho ovlivňovat negativní faktory, které na něj působí mimo rodinu. Na druhou stranu toto pravidlo platí i obráceně. Když jsou problémy v rodině a dítě má štěstí, že získá podporu mimo ni, např. ve škole, tak i špatně fungující rodina může být z této strany kladným vlivem vykompenzována. Když pomineme kvalitu rodinného prostředí v dětství, je třeba říci, že i různé poruchy chování v dětském věku jsou předzvěstí, na kterou se v dospělosti váží různé potíže, včetně závislosti na alkoholu.“ (Nešpor, K., Návykové chování a závislost, 2008).

Základní chyby v prevenci

Prevence se musí vyhnout dvěma základním chybám. Těmito chybami jsou: - odstrašování formou jednostranného zdůrazňování negativních a varovných informací, - odsuzování ohrožených a postižených osob zdůrazňováním jejich slabostí. (Heller, Pecinovská, 1996)

Cílem prevence je zabránit nemoci nebo problému. Prevenci dělíme na primární, sekundární a terciární.

Primární prevence by měla předcházet závislosti dřív, než vůbec vznikne. Řadíme sem především aktivity a služby, zaměřené na práci s populací. Sekundární prevence se provádí ve chvíli, kdy nemoc propukla, ale stále je ve fázi, kdy nezpůsobila poškození a trvalé následky. Zde se setkáváme s intervencí, poradenstvím a léčením.

Terciární prevence předchází vážnému nebo trvalému zdravotnímu a sociálnímu problému, způsobeného užíváním návykových látek. Patří sem sociální rehabilitace, doléčování či podpora v abstinenci. Každý stát rozděluje prevenci dle svého.

Primární prevence předchází užívání návykových látek, jakými jsou například alkohol nebo tabák a také se snaží oddálit užívání do co možná nejpozdějšího věku, když už je člověk dospělí, vyzrálější a odolnější. Slouží také k omezení či dokonce zastavení chuti experimentovat s návykovými látkami. Cílem je předejít škodám na těle i na duši. Je tedy nejvíce rozšířenou prevencí využívanou na základních a středních školách.

Proto, aby byla primární prevence účinná a efektivní, musí se dodržet tyto zásady.

- začátek prevence co možná nejdříve přiměřeně věku,
- vhodnost a interaktivnost
- podstatná část žáků
- učení dovedností odmítnutí, zvládání stresu apod.
- zahrnuje legální i nelegální látky
- soustavnost a dlouhodobost
- komplexnost a využití více strategií

„Nelze však zapomínat na to, že pokud má být preventivní program úspěšný, nestačí pouze dosáhnout dobrých výsledků, ale je třeba ho hodnotit z hlediska efektivity. To znamená, že program má také odpovídající nároky na přípravu a současně i přiměřené finanční náklady“. (Nešpor, K., *Návykové chování a závislost*, 2018)

3.1 Minimálně preventivní program

„Důležitým úkolem v oblasti primární prevence školy je smysluplně sestavený a dodržovaný Minimálně preventivní program. Potřeba Minimálního preventivního programu vychází ze Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 2009 – 2012, dále z Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže č.j.: 006/2007-51 a dalších právních norem. Zvláštní důraz by měl být též kladen na konkrétní situaci a potřeby dané školy.“ (Prevence a škola. *Portál prevence rizikového chování* [online]. [cit. 2017-05-01])

3.2 Prevence alkoholismu na středních školách

Výchovně vzdělávací prevence musí být součástí výuky a života všech typů škol. Existují školní preventivní programy, do kterých se zapojují nejen žáci a zaměstnanci školy, ale také externisti a rodiče.

Preventivní programy by měly být zaměřeny nejčastěji na posílení komunikačních schopností, důvěry a sebedůvěry a zabránit sebestrukci, budování mezilidských vztahů, podporu zdravého životního stylu a jiné. Jako prevence fungují například i volnočasové aktivity, které rozvíjí nadání žáků.

Preventivní programy na školách jsou nejčastěji zaměřeny na tato téma:

- záškoláctví a kriminalita

- násilí, šikana a stalking
- gambling
- užívání návykových látek
- problémy s příjmem potravy, □ rasismus a intolerance, □ a jiné

„MŠMT metodicky vede a koordinuje síť koordinátorů, tvořenou krajskými školskými koordinátory prevence (pracovníci odborů školství, mládeže a tělovýchovy krajských úřadů), metodiky prevence (pracovníci pedagogicko-psychologických poraden) a školními metodiky prevence (vybraní pedagogové ve školách a školských zařízeních).“ (PREVENCE ZÁVISLOSTÍ: *Eva Marádová* [online]. [cit. 2017-04-17])

4 EMPIRICKÁ ČÁST

Výzkumy zaměřené na zneužívání alkoholu mladými lidmi se v posledních desetiletích opakují a výsledky těchto výzkumů potvrzují, že společenská tolerance pití alkoholu je v ČR vysoká. Není těžké si alkohol opatřit i v případech, kdy se jedná o nezletilé uživatele.

Zajímalo nás proto, zda a jak často do jaké míry pijí alkohol nezletilí středoškoláci v prostředí střední odborné školy ve středočeském kraji. Jaký mají vůbec žáci středních škol názor na užívání alkoholických nápojů, považují to za normální věc a zdá se jim něco na pití alkoholu něco špatného?

4.1 Cíle empirického šetření, výzkumné otázky

Výzkumné cíle

Cílem empirické sondy bylo popsat a analyzovat, zda a v jaké míře konzumují dotazovaní žáci dané školy alkohol, jaké postoje k alkoholu zastávají, zda znají možnosti prevence zneužívání alkoholu a zda existují rozdíly mezi žáky 1. a 4 ročníků dané školy.

Hlavní výzkumné cíle

- Zjistit výskyt a frekvenci zneužívání alkoholu u dotazovaných žáků
- Popsat vliv okolí žáků v souvislosti s pitím alkoholu
- Zjistit shody a rozdíly v postojích u žáků vstupního a posledního ročníku školy

Dílčí výzkumné cíle:

- Zjistit do jaké míry jsou žáci těchto věkových skupin informováni o rizicích spojených s alkoholem
- Zjistit názor dotazovaných středoškoláků na prevenci

Výzkumné otázky

V souladu s poznatky prezentovanými v teoretické části bakalářské práce jsem si vytýčil následující výzkumné otázky:

1. Pijí dotazovaní středoškoláci alkohol, jak často a v jakém množství?
2. Je konzumace alkoholických nápojů častější u žáků posledních ročníků než u žáků prvních ročníků?
3. Jaká je motivace žáků k pití alkoholu?
4. Je pití alkoholu způsobenou nejčastěji tlakem sociálního prostředí?
5. Jaký je postoj rodičů žáků k pití alkoholu?

4.2 Použité metody

Metody výzkumu

Ve svém empirickém šetření jsem použil metodu kvantitativní i kvalitativní. Jako hlavní metodu jsem zvolil dotazník, vhodnou metodu k získávání údajů u konkrétní skupiny respondentů. V dotazníku jsem použil identifikační otázky (věk, pohlaví, ročník), otázky uzavřené – s určitým daným počtem možných odpovědí a otázky polouzavřené, s možností další odpovědi.

Otázky jsem vytvářel v kategoriích: zkušenosti s alkoholem, informovanost o rizicích a prevence a postoje orientace.

Jako doplňující - kvalitativní metodu jsem použil rozhovor s výchovným poradcem dané školy a metodikem prevence, v němž jsem zjišťoval jejich zkušenosti se zneužíváním alkoholu v prostředí dané školy.

Charakteristika střední školy

Střední odborná škola, v níž probíhalo empirické šetření, se nachází ve středočeském kraji a její odborné zaměření z ní dělá spádovou školu pro celý kraj. Jde o školu s mnoholetými zkušenostmi s výchovou a vzděláváním žáků jak v maturitních, tak i v učňovských oborech. Škola má ve svém učitelském sboru výchovné poradce, kteří na škole spolupracují se školním psychologem a pečují i o žáky se specifickými vzdělávacími potřebami. Pravidelně se škola

zúčastňuje soutěží, kde mají studenti příležitost uplatnit své vědomosti a nápady. Dále se žáci mohou účastnit zájezdů na veletrhy, exkurze a praxe. V neposlední řadě mají studenti možnost vycestovat na výměnné pobyty do zahraničí.

4.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek byl tvořen 56 žáky prvních ročníků a 64 žáky 4. ročníků střední odborné školy stavebního zaměření. Dotazník byl distribuován během třídnické hodiny, jeho návratnost byla 100 %.

4.4 Průběh výzkumu, výzkumná data a jejich vyhodnocení

Předvýzkum

V rámci předvýzkumu jsem si zajistil vzorek 5 respondentů z obou věkových skupin za účelem ověření formulací jednotlivých položek dotazníku. Tímto způsobem jsem chtěl vyloučit nepřesnosti a následné chybné interpretace výsledků. Na základě předvýzkumu jsem vyloučil dvě otázky a nahradil je jinými.

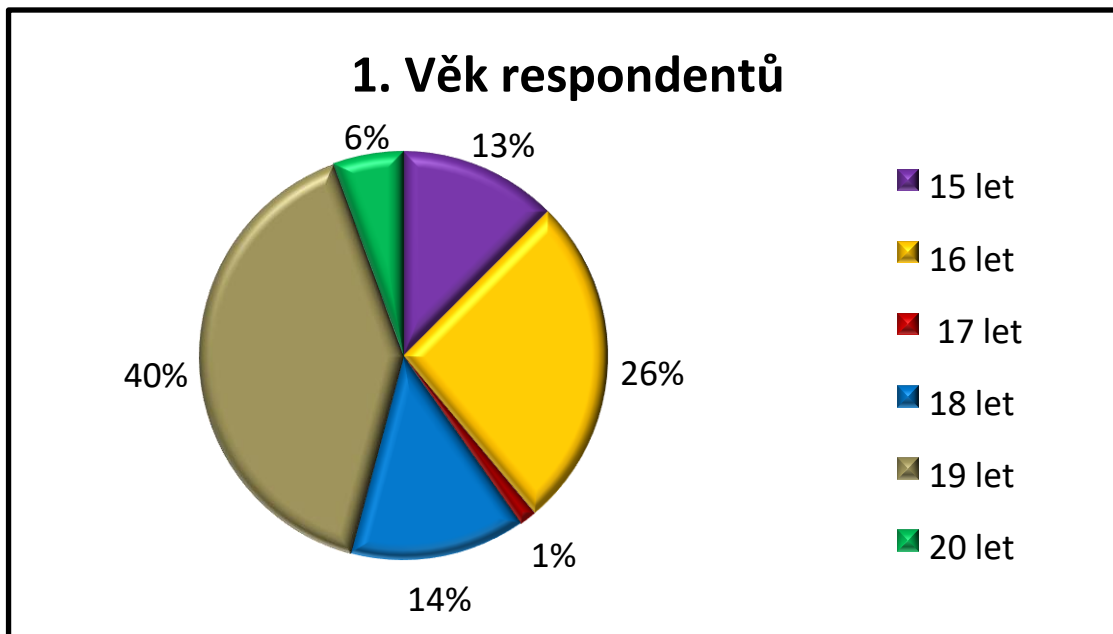
Vstup do terénu

Po dohodě s vedením školy a v součinnosti s jednotlivými učiteli jsem respondentům distribuoval dotazník, který byl vyplňován anonymně. Takto jsem získal výsledky u 56 studentů 1. ročníku a výsledky u 64 studentů 4. ročníku. Dotazník celkem obsahoval 16 otázek.

4.5 Výsledky empirického šetření a jejich analýza

Položka č. 1: Věk respondentů

Respondenti měli napsat svůj věk.

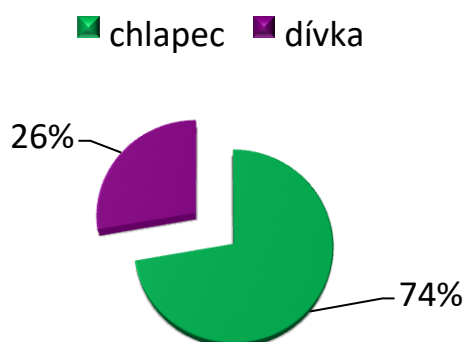
Graf č. 1: Věk respondentů

Z uvedených hodnot znázorněných v grafu vyplývá, že se výzkumu účastnili respondenti ve věkovém rozpětí, od patnácti do dvaceti let. Respondenti ve věku patnácti let byli zastoupeni z 13%, ve věku šestnácti let z 26%, ve věku sedmnácti let pouze z 1%, ve věku osmnácti let z 14%, ve věku devatenácti let z 40% a ve věku dvaceti let z 6%. Z grafu vyplývá, že nejvíce dotazovaných bylo ve věku devatenácti let.

Položka č. 2: Pohlaví respondentů

Respondenti měli na výběr ze dvou položek, kdy měli uvést své pohlaví. chlapec nebo dívka.

2. Pohlaví respondentů

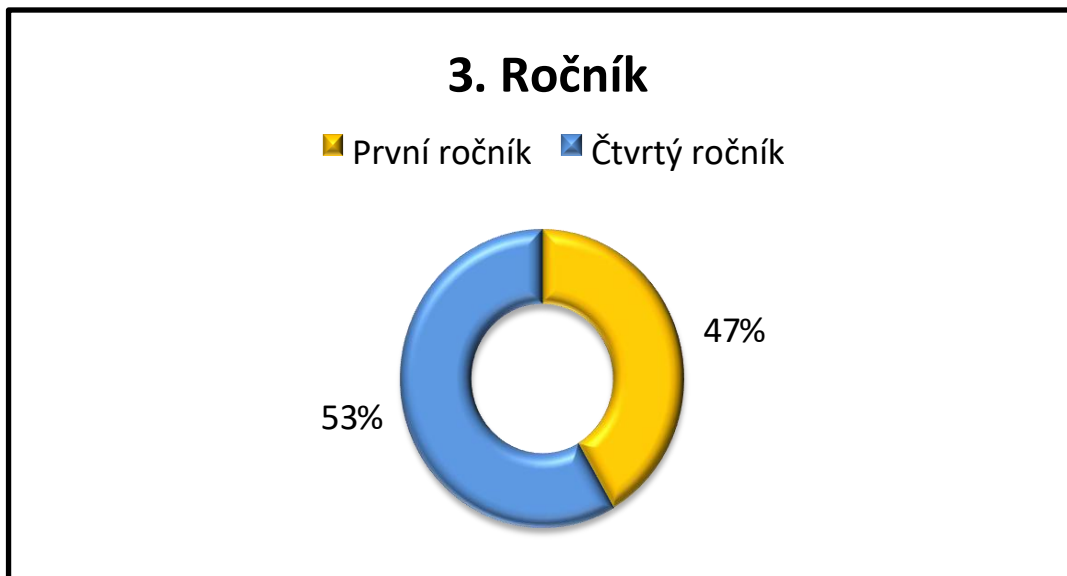

Graf č. 2: Pohlaví respondentů

Z uvedených hodnot znázorněných v grafu vyplývá, že chlapci byli zastoupeni z 74% a dívky z 26%. Velký rozdíl v pohlaví respondentů je způsoben tím, že se jedná o stavební průmyslovou školu, kde studují především chlapci a dívky jsou na této škole v menšině.

Položka č. 3: Ročník

Tento výzkum byl předložen pouze studentům prvních a čtvrtých ročníků, respondenti mohli vybírat ze dvou možností, a to právě první ročník nebo čtvrtý ročník, dle toho, ve kterém ročníku studují.

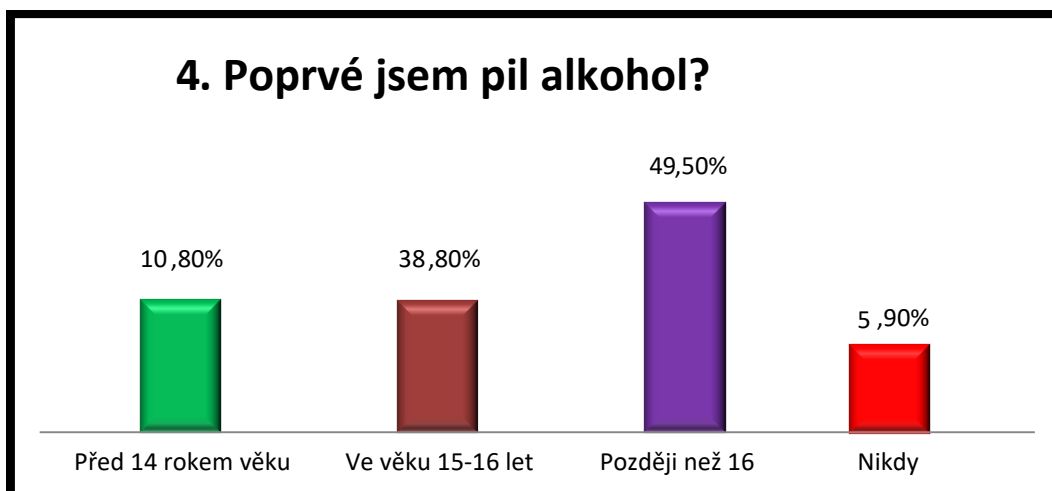

Graf č. 3: Ročník

Z uvedených hodnot v grafu vyplývá, že 47% respondentů studuje v 1. ročníku a 53% respondentů studuje ve 4. ročníku.

Položka č. 4: Poprvé jsem pil alkohol?

Respondenti si mohli vybrat z více variant než dvou. Z nabízených možností mohli vybrat tyto: Před 14 rokem věku, ve věku 15-16 let, později než 16 let, nikdy.

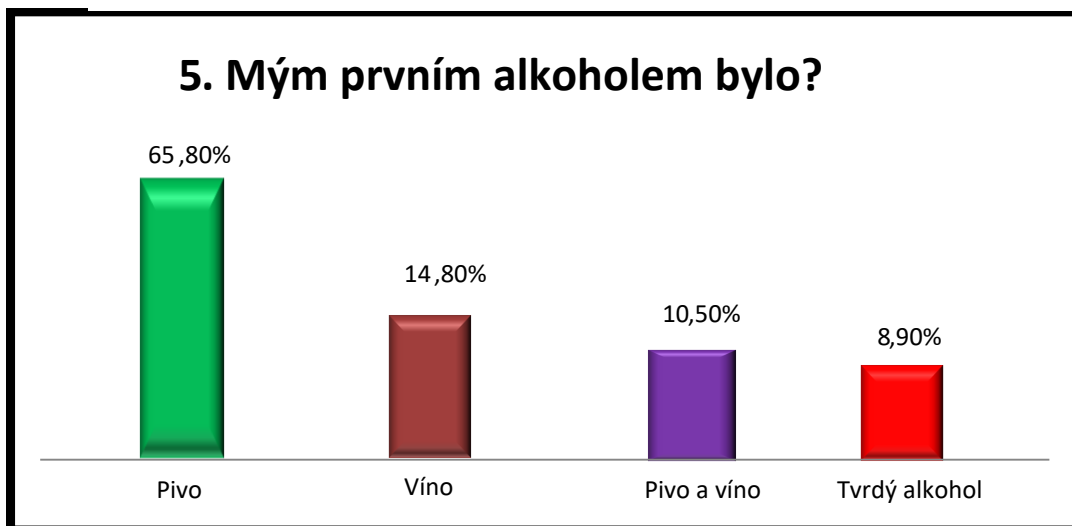

Graf č. 4 Poprvé jsem pil alkohol?

Z uvedených hodnot z grafu vyplývá, že 5,90% žáků ze zkoumaného vzorku nekonzumovalo alkohol nikdy, 49,50% okusilo alkohol za věkovou hranicí 16 let, 38,80% pilo alkohol mezi 15 a 16 rokem věku, 10,80% žáků konzumovalo alkohol před dovršením 14 let.

Položka č. 5: Mým prvním alkoholem bylo?

Na tuto otázku měli respondenti na výběr ze 4 odpovědí: pivo, víno, pivo a víno a víno, tvrdý alkohol.

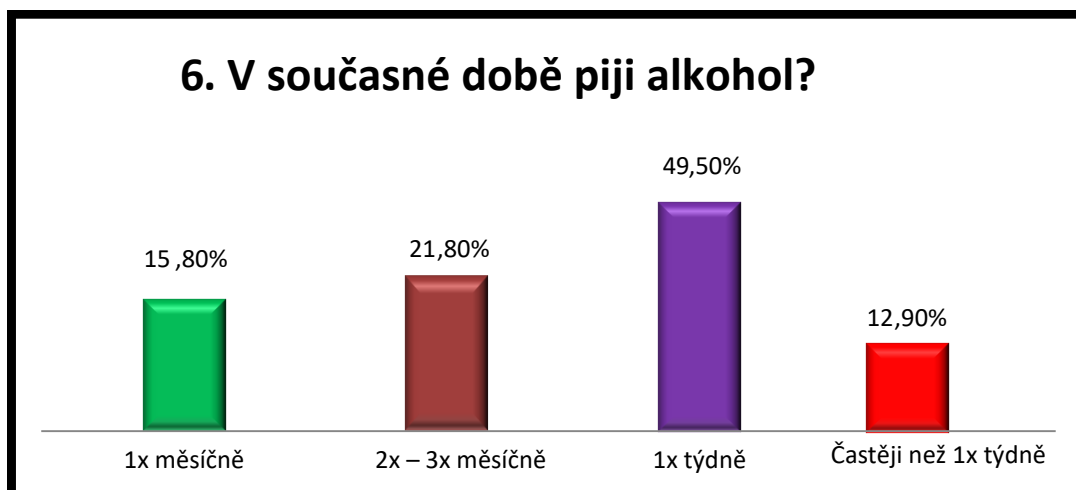

Graf č. 5: Mým prvním alkoholem bylo?

Z uvedených hodnot grafu vyplývá, že u 65,80% studentů, bylo prvním alkoholem, který okusili pivo, 14,80% studentů si poprvé dalo víno, 10,50% studentů poprvé požilo pivo a víno a 8,90% student se rovnou pustilo do tvrdého alkoholu.

Položka č. 6: V současné době piji alkohol?

U této otázky měli respondenti na výběr z celkem čtyř odpovědí. Mohli zvolit mezi odpověďmi: 1x měsíčně nebo méně, 2x – 3x měsíčně, 1x týdně, častěji než 1x týdně.

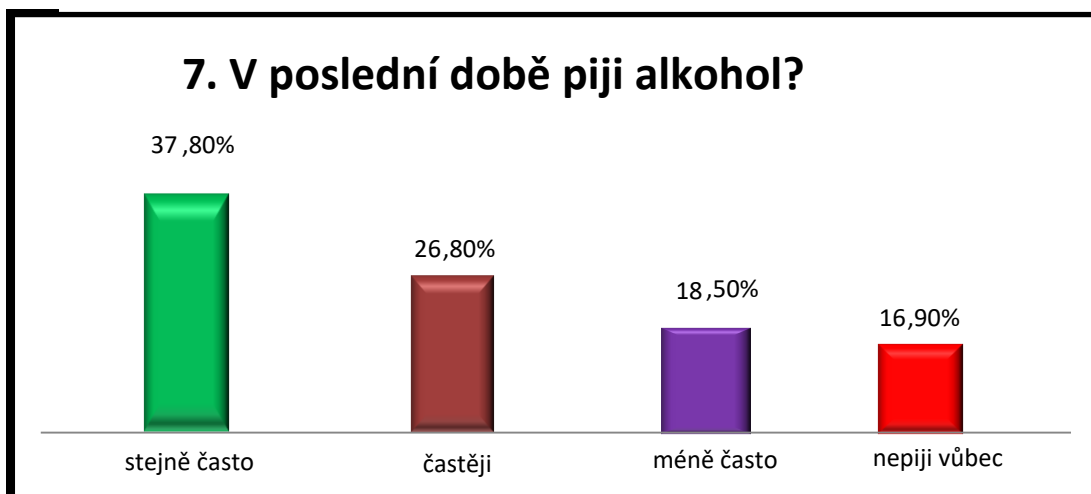

Graf č. 6: V současné době piji alkohol?

Z uvedených hodnot grafu vyplývá, že většina studentů požívá alkoholické nápoje 1x týdně a to 49,50%, 21,80% studentů pije alkohol 2x – 3x měsíčně, 15,80% studentů pije 1x měsíčně a 12,90% studentů holduje alkoholu častěji než 1x týdně.

Položka č. 7: V poslední době piji alkohol?

U této otázky měli respondenti na výběr z celkem čtyř odpovědí. Mohli zvolit mezi odpověďmi: stejně často, častěji, méně často, nepiji vůbec.

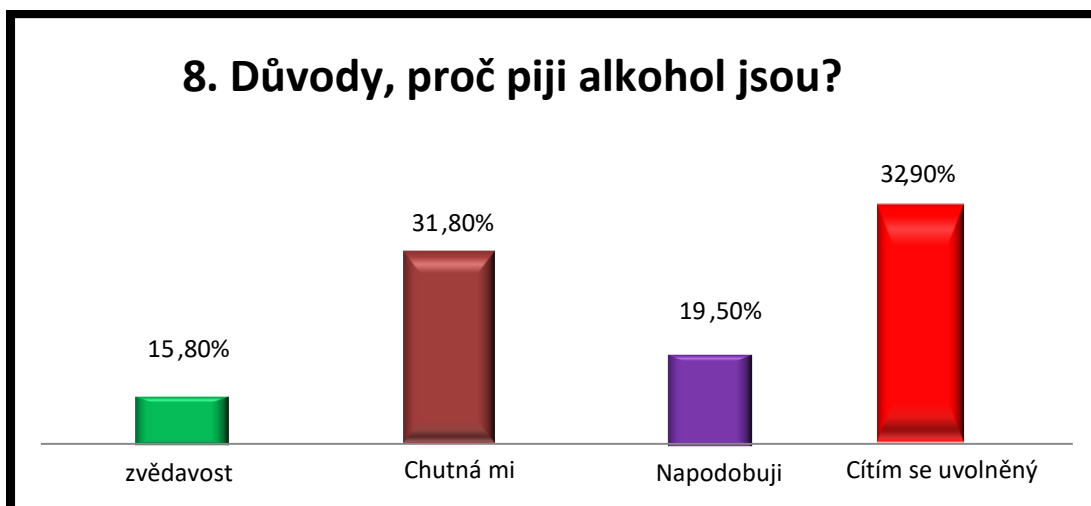

Graf č. 7: V poslední době piji alkohol?

Z uvedených hodnot grafu vyplývá, že nejvíce studentů požívá alkoholické nápoje stejně často, a to 49,50%, 26,80% studentů pije alkohol častěji, než tomu bývalo v minulosti, naopak 18,50% studentů pije méně často a 16,90% studentů nepije v současné době alkohol vůbec.

Položka č. 8: Důvody proč piji alkohol, jsou?

U této otázky měli respondenti na výběr z celkem čtyř odpovědí. Mohli zvolit mezi odpověďmi: zvědavost, chutná mi, napodobuji kamarády, cítím se uvolněný.

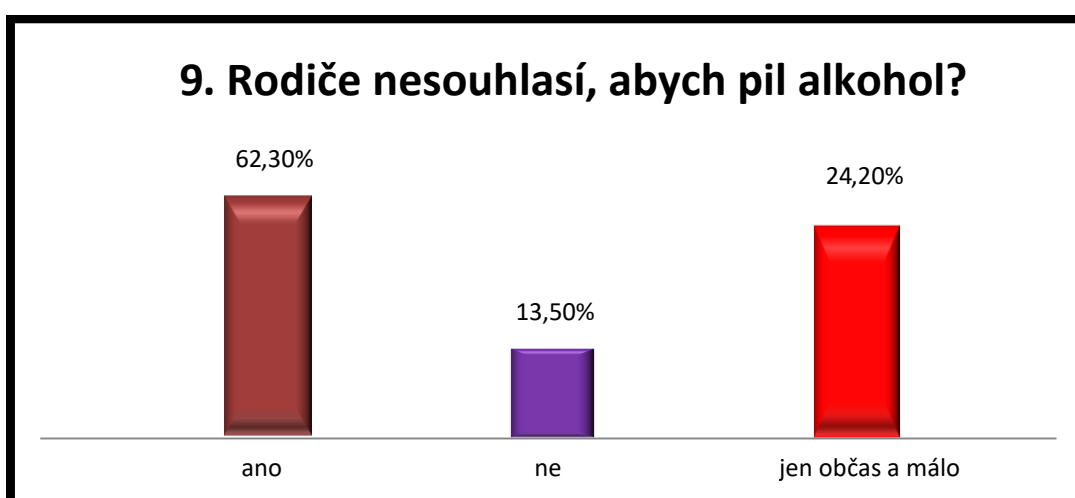

Graf č. 8: Důvody proč piji alkohol, jsou?

Z uvedených hodnot grafu vyplývá, že 15,80% student pije alkohol ze zvědavosti, 31,80% alkohol chutná, 19,50% napodobuje své kamarády, 32,90% se po alkoholu cítí uvolněně. V několika případech studenti ještě doplnili, že u nich došlo k souběhu více důvodů.

Položka č. 9: Rodiče nesouhlasí, abych pil alkohol

U této otázky měli respondenti na výběr z celkem tří odpovědí. Mohli zvolit mezi odpověďmi: ano, ne, jen občas a málo.

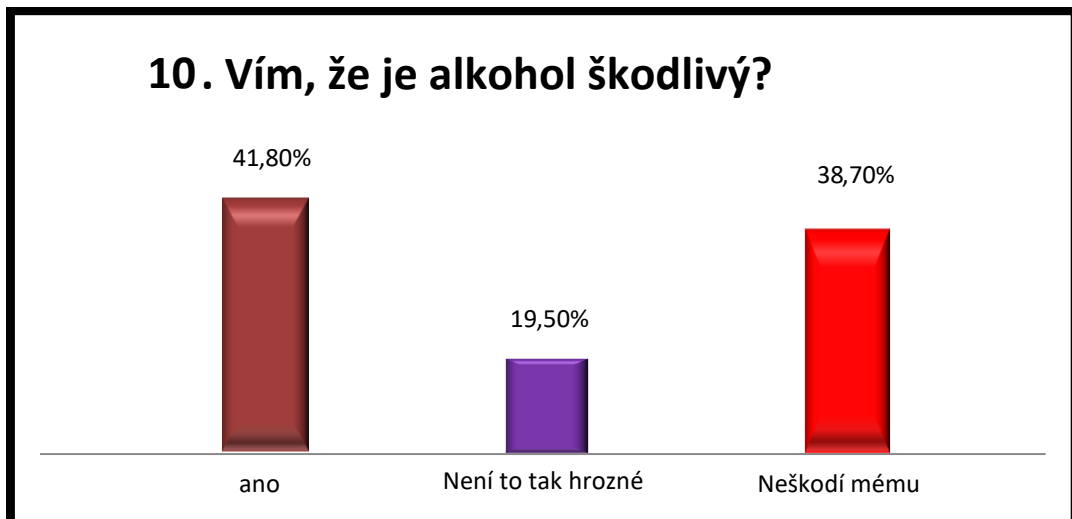

Graf č. 9: Rodiče nesouhlasí, abych pil alkohol?

Z uvedených hodnot grafu vyplývá, že 62,30% rodičů, nesouhlasí s užíváním alkoholu u svých dětí, u 13,50% rodičů, nevadí pití alkoholu u dětí a u 24,20% rodičů nevadí pití alkoholu, pokud je to jen občas a konzumace alkoholu je jen v malém množství.

Položka č. 10: Vím, že je alkohol škodlivý?

U této otázky měli respondenti na výběr z celkem tří odpovědí. Mohli zvolit mezi odpověďmi: ano, není to tak hrozné, neškodí mému zdraví.

Graf č. 10: Vím, že je alkohol škodlivý?

Z uvedených hodnot grafu vyplývá, že 41,80% studentů si je vědomo škodlivých vlivů alkoholických nápojů na jejich zdraví, 19,50% si myslí, že to ze škodlivostí není tak hrozné, 38,70% tvrdí, že alkohol neškodí jejich zdraví.

Položka č. 11: Víte o tom, že odvykání alkoholu je velmi obtížné a bez odborné pomoci téměř nemožné?

U této otázky měli respondenti na výběr z celkem čtyř odpovědí. Mohli zvolit mezi odpověďmi: zvědavost, ano, ne, není to tak těžké, nevím.

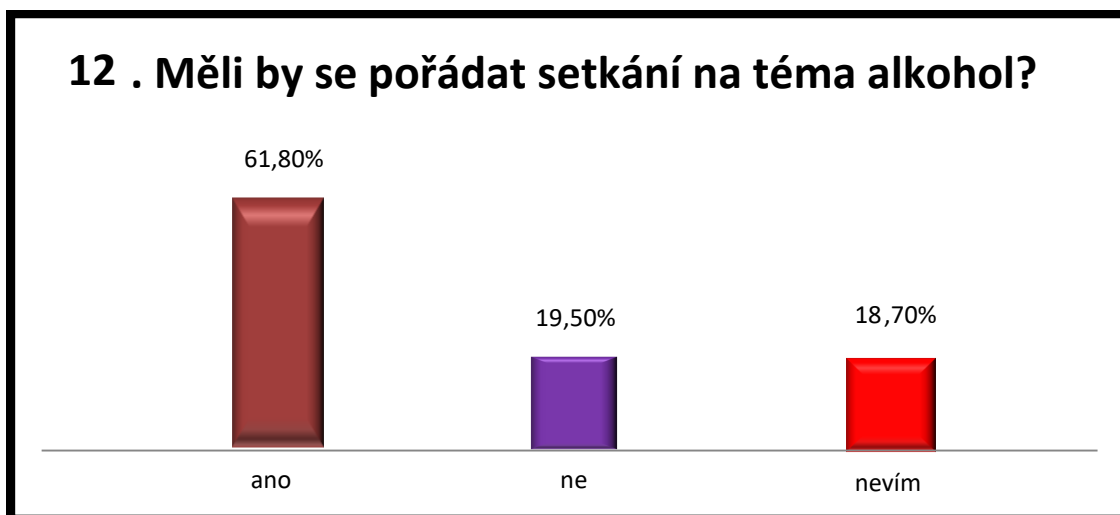

Graf č. 11: Víte o tom, že odvykání alkoholu je velmi obtížné a bez odborné pomoci, téměř nemožné?

Z uvedených hodnot grafu vyplývá, že 16,80% studentů si je vědomo, že je odvykání pití alkoholu velice obtížné, 29,80% studentů tvrdí, že odvykání obtížné není, 19,50% dotazovaných tvrdí, že to zas tak těžké není a 33,90% studentů, informaci o obtížnosti odvykání nemá, a proto neví.

Položka č. 12: Myslíte, že by se měla ve škole pořádat informativní setkání na téma alkohol, například s vyléčenými alkoholiky?

U této otázky měli respondenti na výběr z celkem tří odpovědí. Mohli zvolit mezi odpověďmi: ano, ne, nevím.

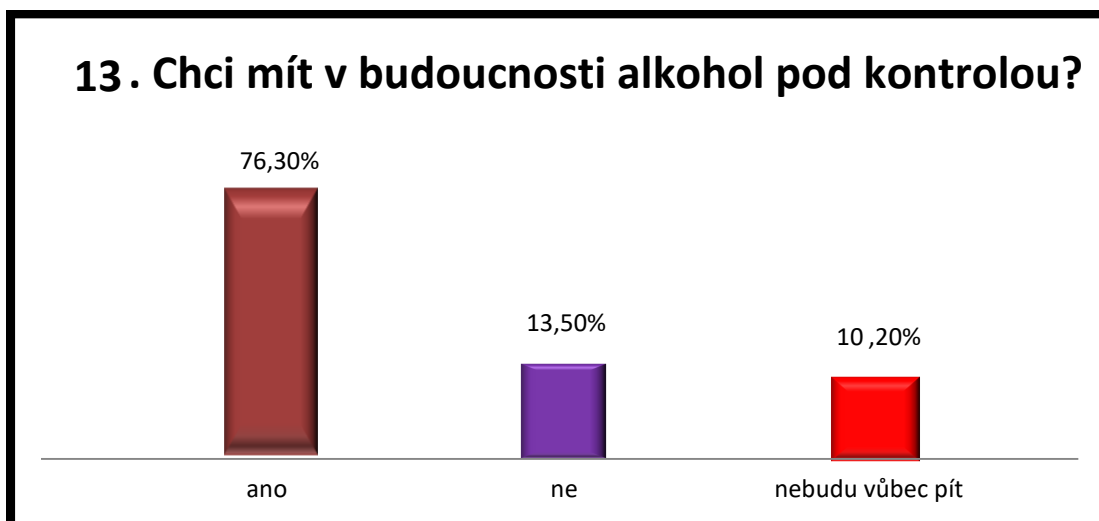

Graf č. 12: Myslíte, že by se měli ve škole pořádat informativní setkání na téma alkohol, například s vyléčenými alkoholiky?

Z uvedených hodnot grafu dovozujeme, že 61,80% studentů si myslí, že by škola určitě měla pořádat setkání s lidmi, kteří nad alkoholem zvítězili a v tuto chvíli již nepijí, aby se podělili se svými životními zkušenostmi i s ostatními, 19,50% studentů si myslí, že by se tato schůzky pořádat neměli a 18,70% studentů si není jisto a neví.

Položka č. 13: Chci mít v budoucnosti pod kontrolou, kolik a jak často budu pít.

U této otázky měli respondenti na výběr z celkem tří odpovědí. Mohli zvolit mezi odpověďmi: ano, ne, nebudu vůbec pít.

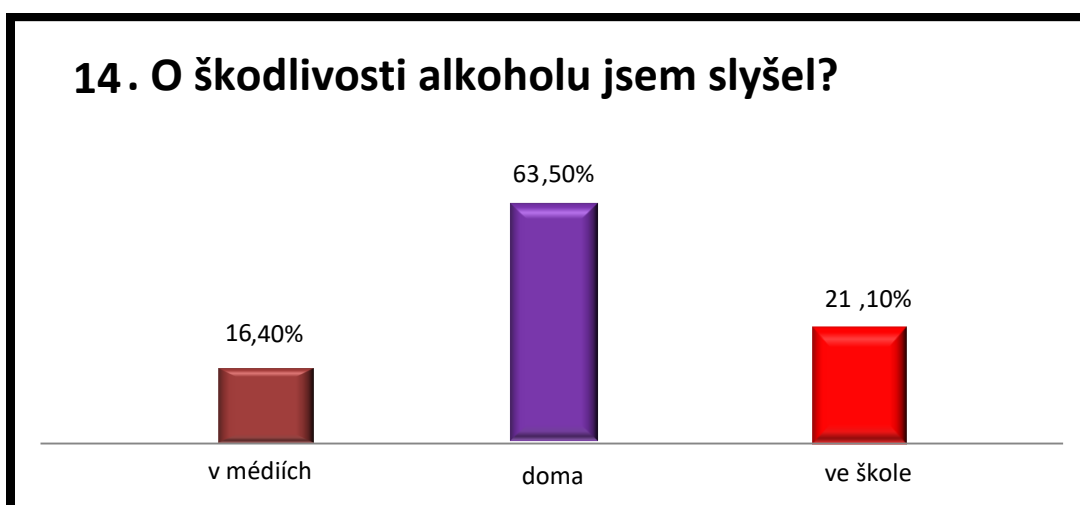

Graf č. 13: Chci mít v budoucnosti pod kontrolou, kolik a jak často budu pít.

Z uvedených hodnot grafu vyplývá, že 76,30% studentů na tuto otázku odpověděla ano a chce mít pití alkoholu pod kontrolou, 13,50% studentů odpovědělo ne a alkoholu chtějí holdovat bez sebekontroly, 10,20% studentů je rozhodnuto, že se alkoholu budou vyhýbat úplně.

Položka č. 14: O škodlivosti alkoholu jsem slyšel.

U této otázky měli respondenti na výběr z celkem tří odpovědí. Mohli zvolit mezi odpověďmi: ve sdělovacích prostředcích, doma, ve škole.

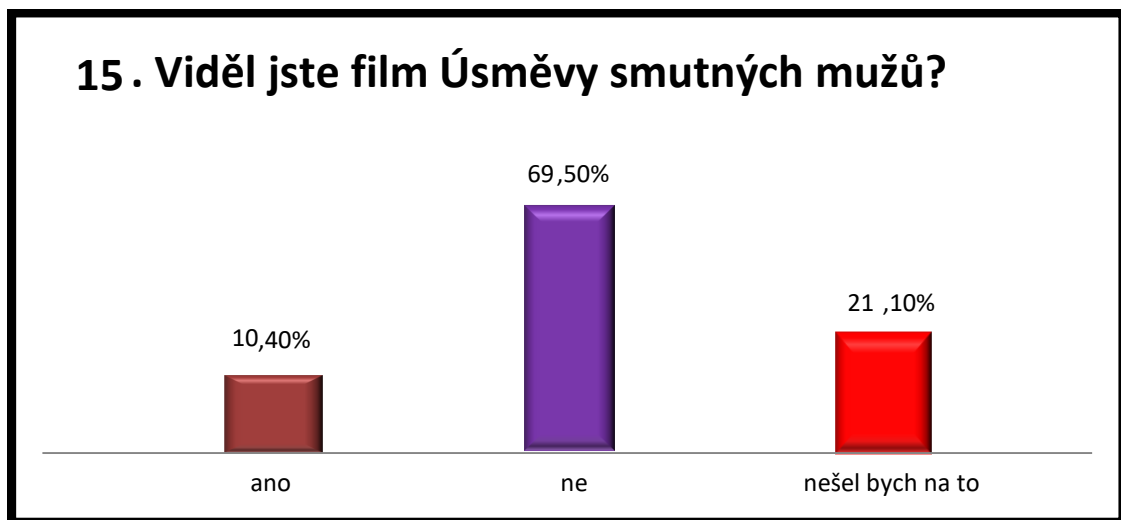

Graf č. 14: O škodlivosti alkoholu jsem slyšel.

Z uvedených hodnot grafu vyplývá, že 16,40% studentů, o škodlivosti alkoholu slyšelo ve sdělovacích prostředcích, 63,50% studentů upozornili na škodlivost alkoholu rodiče, 21,10% studentů tuto informaci získalo od pedagogů ve škole.

Položka č. 15: Viděl jste film Úsměvy smutných mužů, nebo četl stejnojmennou knížku od J. Formánka?

U této otázky měli respondenti na výběr z celkem tří odpovědí. Mohli zvolit mezi odpověďmi: ano, ne, nešel bych na to.

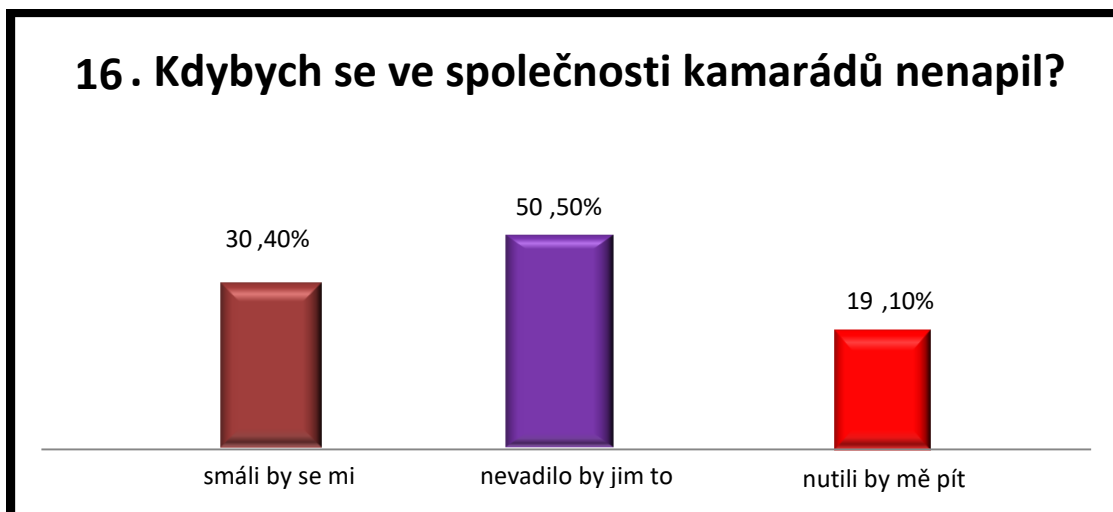

Graf č. 15: Viděl jste film Úsměvy smutných mužů.

Z uvedených hodnot grafu vyplývá, že 10,40% studentů, tento film vidělo, 69,50% nevidělo, 21,10% by na tento film nikdy nešlo.

Položka č. 16: Kdybych se ve společnosti kamarádů nenapil?

U této otázky měli respondenti na výběr z celkem tří odpovědí. Mohli zvolit mezi odpověďmi: smáli by se mi, nevadilo by jim to, nutili by mě pít.

Graf č. 16: Kdybych se ve společnosti kamarádů nenapil.

Z uvedených hodnot grafu vyplývá, že 30,40% kamarádů, by se kamarádi posmívali, že se nechtějí alkoholu napít, 50,50% kamarádů, by to nevadilo, 19,10% kamarádů, by nutilo alkohol požívat.

4.6 Rozhovor s výchovným poradcem školy a metodikem prevence

Výsledky výzkumu na střední škole byly předloženy výchovnému poradci školy a školnímu metodikovi prevence. Následně s nimi proběhl rozhovor a níže jsou shrnuty jejich názory a zkušenosti:

- Škola organizuje přednášky specialistů, s následnou diskuzí s žáky (škola spolupracuje s organizací „Život bez závislostí“). Tyto besedy jsou určeny především pro první až třetí ročníky a téma o návykových látkách se probírá nejčastěji v prvních ročnících. Metodika prevence a preventistu proto překvapilo, že vysoký podíl žáků v dotazníku uvedl, že ve škole preventivní program chybí a že by jej uvítali.
- Dotazovaní učitelé byli také dotazováni, zda se změnilo postoje studujících k alkoholu v průběhu posledních let. Z jejich výpovědi vyplývá, že podle jejich

zkušeností ustupuje u studujících alkohol spíše do pozadí jejich zájmu, je ale nahrazován jinými aktivitami s možnými negativními důsledky – jsou jimi aktivity ve virtuálním prostředí, nahrazující další volnočasové činnosti. Zájmy žáků se zplošťují na aktivity s mobilními telefony a sociální sítě, O přestávkách ve vyučování bývá větší klid než dříve, protože je většina studentů ponořena do svých účtů na sociálních sítích a komunikaci vede především přes tyto aplikace, stažené do mobilních telefonů.“

- Dotazovaní učitelé byli seznámeni s výsledky dotazníkového šetření a byla jim položena otázka, zda je něco na výsledcích překvapilo. Oba dotazovaní deklarovali, že je překvapilo a potěšilo, že procento nepijících studentů je vyšší než čekali. *„I kdyby jich bylo méně, tak už jen to, že se tím v dotazníku "nechlubí", můžeme brát jako pozitivní jev“.*

Závěr

Výsledky dotazníkového šetření lze shrnout následujícím způsobem: přetrvává poměrně časná první zkušenost středoškoláků na dané škole, což ovšem odpovídá výsledkům obdobných šetření ve srovnatelném prostředí. Negativním zjištěním je poměrně vysoký podíl rodičů, kteří s konzumací alkoholu u svých dětí souhlasí, byť u některých s podmínkou, že je to zřídka a v malém množství. Motivačních impulzů ke konzumaci alkoholu je více, převažovala odpověď, že žákům chutná a že je uvolňuje, dále pak byla uváděna sociální nápodoba. Potvrdilo se také, že negativně ovlivňuje konzumaci alkoholu v konkrétním okamžiku i obava, že se nepijící jedinec stane terčem výsměchu kamarádů.

Negativním výsledkem byly názory, týkající se škodlivosti alkoholu, kdy se řada dotazovaných středoškoláků domnívá, že jim alkohol uškodit nemůže. Tři čtvrtiny dotazovaných je navíc přesvědčeno, že bude mít v budoucnosti pití alkoholu pod kontrolou a bude alkohol konzumovat na základě vlastního rozhodnutí.

K určitým rozdílům došlo v dotazníkovém šetření v porovnání s názory preventisty a výchovného poradce – přestože se na škole konají přednášky s odborníky na dané téma: někteří žáci si jejich existenci či účast na přednášce neuvědomovali a uváděli, že by preventivní akce na škole uvítali. V odpovědích žáků pak většinově jako zdroj informací o škodlivosti alkoholu uváděli rodinu a škola byla jmenována s velkým odstupem. Pozitivně lze ale konstatovat, že někteří žáci, byť jich byla menšina, četli knížku Josefa Formánka, nebo viděli film natočený podle této knížky (Úsměvy smutných mužů).

Cílem dotazníkového šetření bylo také srovnání odpovědí studentů prvních a čtvrtých ročníků (starší studenti jsou již plnoletí a „mohou“ dle zákona pít alkohol). Na základě výsledků dotazníku lze konstatovat, že plnoletí studující posledního ročníku pijí alkohol více a častěji než studující ročníku prvního. Naopak výsledky dotazníku nepotvrdily předpoklad, že starší žáci budou mít více informací o prevenci zneužívání návykových látek. Z odpovědí

studentů vyplývá, že jsou více informováni o prevenci alkoholismu žáci prvního ročníku. Porovnání mladších a starších žáků také prokazuje, že se studenti prvního ročníku obávají více posměchu a neoblíbenosti v kolektivu méně než žáci posledních ročníků.

Seznam použité literatury

EDWARDS, Griffith. *Záhadná molekula: mýty a skutečnosti o alkoholu*. Praha: Lidové noviny (nakladatelství a vydavatelství), 2004. ISBN 80-7106-696-6.

GOEHLERT, CH., KUEHN, F. *Od návyku k závislosti*, 1.vyd., Praha: Euromedia Group, 2001, 144 s., ISBN 80-7202-950-9

HELLER, J., PECINOVSKÁ, O. A KOL. *Závislost známá neznámá*, Praha: Grada Publishing, 1996, ISBN 80-7169-277-8

KALINA, K. *Základy klinické adiktologie*. Grada: Portál 2008. ISBN 978-80-247-1411-0.

MARHOUNOVÁ, Jana a Karel NEŠPOR. *Alkoholici, fetišáci a gambléři*. Praha: Empatie, 1995. ISBN 80-901618-9-8.

NEŠPOR, Karel a Ladislav CSÉMY. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat, jak je zvládat*. 2. vyd. / . Praha: Sportpropag, 1994.

NEŠPOR, Karel. *Střízlivě, většinou vesele*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1346-4.

URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociální deviace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 167 s., ISBN 978-80-7380-133-5

Pešek, R. *Jak se zbavit závislosti na alkoholu*. Praha: Pasparta, 2018. ISBN 978-80-882-9002-5.

Nováková, B. *Tančila jsem s démonem*. Praha: Pendelum, 2005. ISBN 978-80-905-9063-2.

SOVINOVÁ, H. et CSÉMY, L. *Kouření cigaret a pití alkoholu v České republice*. 1. vydání Praha: Státní zdravotní ústav, 2003. ISBN 80-7071-230-9.

URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociální deviace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 167 s., ISBN 978-80-7380-133-5

ÜHLINGER, C., TSCHUI M. *Když někdo blízký pije*. 1. vydání Praha: Portál, 2009. ISBN 978-807367-610-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vydání Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

WOITITZOVÁ, Janet Geringer. *Dospělé děti alkoholiků*. 1. vydání b.m.: Columbus, 1998. ISBN 80-85928-73-6.

ZÁKON č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Seznam internetových zdrojů

Alkohol. *NávykovéLátky.cz* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://navykovelatky.cz/alkohol/>

Jak alkohol působí na lidské tělo? *Alkohol pod kontrolou* [online]. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <http://www.alkoholpodkontrolou.cz/index.php/alkohol-a-zdrav%C3%AD/co-vt%C4%9Ble-d%C4%9B1%C3%A1>

Kardiovaskulární onemocnění. *PREVENCE KARDIOVASKULÁRNÍCH ONEMOCNĚNÍ* [online]. [cit. 2017-04-12]. Dostupné z: <http://prevence-kardiovaskularnichonemocneni.zdravinaroda.cz/>

Prevence a škola. *Portál prevence rizikového chování* [online]. [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.prevence-praha.cz/index.php/rodi>

PREVENCE ZÁVISLOSTÍ: *Eva Marádová* [online]. [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://www.viod.cz/editor/assets/download/publikace/prev%20zavislosti.pdf>

Zákony a alkohol - paragrafy, předpisy, nařízení a zákazy spjaté s pitím alkoholických nápojů. *Www.alkoholik.cz* [online]. [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: http://www.alkoholik.cz/zavislost/zakony_a_alkohol/zakony_a_alkohol_paragrafy_predpisy_narizeni_a_zakazy_spjate_s_pitim_alkoholickych_napoju.html

Seznam obrázků

Obrázek 1: Konzumace alkoholu (% osob) v České Republice. (Zdroj: Evropské výběrové šetření o zdraví z roku 2014)

Obrázek 2: Podíl alkoholických nápojů na celkových výdajích domácností v členských státech EU za rok 2018 (Zdroj: EUROSTAT – Idnes.cz 2018)

Obrázek 3: Podíl úmrtí způsobených alkoholem podle věku, 1994 a 2010 (Zdroj: K. Kalina, I. (2010))

Seznam grafů

Graf č. 1: Věk respondentů

Graf č. 2: Pohlaví respondentů

Graf č. 3: Ročník

Graf č. 4: Poprvé jsem pil alkohol

Graf č. 5: Mým prvním alkoholem bylo

Graf č. 6: V současné době piji alkohol

Graf č. 7: V poslední době piji alkohol

Graf č. 8: Důvody proč piji alkohol

Graf č. 9: Rodiče souhlasí, abych pil alkohol

Graf č. 10: Víím, že alkohol je škodlivý

Graf č. 11: Vííte o tom, že odvykání alkoholu je velmi obtížné a bez odborné pomoci téměř nemožné?

Graf č. 12: Myslííte, že by se měly ve škole pořádat informativní setkání na téma alkohol, např. s vyléčenými alkoholiky?

Graf č. 13: Chci mít v budoucnu pod kontrolou, kolik a jak často budu pít

Graf č. 14: O škodlivosti alkoholu jsem slyšel

Graf č. 15: Viděl jste film Úsměvy smutných mužů, nebo četl stejnojmennou knížku od J. Formánka?

Graf č. 16: Kdybych se ve společnosti kamarádů nenapil.

Seznam příloh

A - Dotazník **Příloha A – Dotazník**

Velice Vám děkuji za čas, který jste si vyhradil/a na vypracování tohoto dotazníku. Pro autenticitu mého výzkumu je velice důležité, aby byly otázky zodpovězeny co nejpravdivěji. Děkuji Vám za Vaše úsilí.

Dotazník je anonymní.

1. Kolik Ti je let?

.....

2. Pohlaví

- dívka
- chlapec

3. Ročník

- 1.
- 4.

4. Poprvé jsem pil alkohol.

- Před 14 rokem věku
- Ve věku 15-16 let
- Později než 16 let
- Nikdy

5. Mým prvním alkoholem bylo.

- Pivo
- Víno
- Pivo a víno
- Tvrdý alkohol

6. V současné době piji alkohol.

- 1x měsíčně nebo méně
- 2x až 3x měsíčně
- 1x týdně
- Častěji než 1x týdně
- Vůbec nepiji

7. V poslední době piji alkohol.

- Stejně často
- Častěji
- Méně často
- Nepiji vůbec

8. Důvody proč piji alkohol.

- Zvědavost
- Chutná mi
- Napodobuji kamarády
- Cítím se uvolněný

9. Rodiče nesouhlasí, abych pil alkohol.

- Ano
- Ne
- Jen občas a málo

10. Vím, že alkohol je škodlivý.

- Ano
- Není to tak hrozné
- Neškodí mému zdraví

11. Víte o tom, že odvykání alkoholu je velmi obtížné a bez odborné pomoci téměř nemožné?

- Ano
- Ne
- Není to tak těžké
- Nevím

12. Myslíte, že by se měly ve škole pořádat informativní setkání na téma alkohol, např. s vyléčenými alkoholiky?

- Ano
- Ne
- Nevím

13. Chci mít v budoucnu pod kontrolou, kolik a jak často budu pít.

- Ano
- Ne
- Nebudu pít vůbec

14. O škodlivosti alkoholu jsem slyšel.

- Ve sdělovacích prostředcích
- Doma
- Ve škole

15. Viděl jste film Úsměvy smutných mužů, nebo četl stejnojmennou knížku od J. Formánka.

- Ano
- Ne
- Nešel bych na to

16. Kdybych se ve společnosti kamarádů nenapil.

- Smáli by se mi
- Nevadilo by jim to
- Nutili by mě pít

Velice Vám děkuji za spolupráci a za Vaše odpovědi.

